

ODLUKE STRANIH SUDOVA I ARBITRAŽA

KUĆA LORDOVA

Presuda od 6, 7, 8, 9, 13, 14, 15 i 16. 11. 1989.

Motor Oil Hellas (Corinth) Refineries S.A.

v.

Shipping Corporation of India

(The »Kanchenjunga«)

Suci: Lord Keith of Kinkel, Lord Brandon of Oakbrook, Lord Templeman,
Lord Griffiths i Lord Goff of Chieveley

ODRICANJE OD PRAVA POZIVANJA NA NESIGURNOST LUKE

Ako vlasnici broda ne odbiju s brodom ući u luku koju odrede naručitelji, time su se odrekli prava tvrditi da tako određena luka nije sigurna u skladu s klauzulama ugovora — Međutim, unatoč tome neće snositi štetu ako ne uđu u određenu luku ukoliko je to navedeno u ugovoru koji ih ovlašćuje da u slučaju opasnosti odbiju ukrcaj u odnosnoj luci.

Između vlasnika broda i naručitelja sklopljen je ugovor za četiri konsektivna putovanja brodom »Kanchenjunga«, s opcijom produženja na slijedeća četiri putovanja. Ugovor je sklopljen Exxonvoy charter partijom gdje se ukrcajna luka određuje kao »1/2 sigurne luke Arapskog zaliva isključujući Fao i Abadan«. Naručitelji su sklopili potprijevozni ugovor s Varnima Chartering Compania Naviera S.A., a ovi opet s Refineria de Petroleos del Norte S.A. (Petronor) i to za jedno putovanje od ukrcajne luke određene kao »1/2 sigurne luke Arapskog zaliva isključujući Iran i Irak, ali uključujući Kharg, Lavan i Sirri otoke«. Ovaj posljednji ugovor je sačinjen u Asbatankvoy formi.

Naručitelji su dali nalog da brod ukrca teret sirove nafte na otoku Kharg. Brod je 23. 11. 1980. stigao u Kharg i predano je pismo spremnosti,

međutim 1. 12. Irak je napao Kharg i bačene su bombe, pa je zapovjednik smjesta digao sidro i proslijedio do sigurnog odredišta. Vlasnici broda su 2. 12. obavijestili naručitelje o događaju i tražili da naručitelji imenuju sigurnu luku. Uslijedili su kontakti između naručitelja i vlasnika gdje su vlasnici postavljali zahtjev za imenovanje sigurne luke, dok su naručitelji inzistirali da brod krca u Khargu. Tada su vlasnici broda naložili zapovjedniku da ipak proslijedi za Kharg, ali je zapovjednik odbio tako postupiti.

Spor je iznesen pred arbitražu. Naručitelji su se pozivali na to da je ponašanje vlasnika broda između 21. 11. i 2. 12. pokazalo kako su vlasnici izabrali da ne tretiraju otok Kharg kao neugovorno imenovanje ukrcajne luke, alternativno, ako se ne radi o izboru, radi se o »promissory estoppel« koji prekludira brodovlasnike u tvrdnji da je Kharg nesigurna luka. Vlasnici broda su se, s druge strane, oslanjali na klauzulu 20(vi)(b) ugovora tvrdeći da su poslije 1. 12 bili ovlašteni odbiti ukrcaj u Khargu. Navedena klauzula, između ostalog, određuje da:

»ako uslijed rata, neprijateljstava sličnim ratu... ulazak u bilo koju takvu ukrcajnu luku... ili ukrcaj... tereta u bilo kojoj takvoj luci za koju zapovjednik ili vlasnici po svom nahođenju smatraju opasnom ili zabranjenom... naručitelji će imati pravo odrediti da se teret... ukrca... u bilo kojoj drugoj sigurnoj luci...«

Budući da naručitelji nisu iskoristili svoje pravo, Kharg je ostao jedina imenovana luka i kako se okolnosti nisu mijenjale, zapovjednik je i dalje bio ovlašten odbiti ukrcaj u toj luci.

Arbitri su odlučili u korist brodovlasnika držeći da su naručitelji učinili »repudiatory breach¹«, vlasnici broda imaju pravo smatrati da je ugovor prestao, te imaju pravo na naknadu štete od naručitelja. Protiv ove odluke uložena je žalba.

Prvostepeni sud — Queen's Bench Division (Commercial Court), sudac J. Hobhouse, zauzeo je stajalište da su se vlasnici broda odrekli prava (»waiver«) tvrditi kako Kharg nije ukrcajna luka imenovana u skladu s ugovorom, ali brodovlasnici imaju pravo na zaštitu po klauzuli 20(vi) ugovora. Na ovu su se odluku žalili vlasnici broda, a naručitelji su podnijeli protužalbu.

Drugostepeni sud — Court of Appeal (suci Fox, Lloyd i Glidewell, L.JJ.) dolazi od istih zaključaka u pogledu brodovlasnikovog odreknuća od prava, te domašaja klauzule 20(vi) ugovora. Žalba i protužalba se odbijaju. Na drugostepenu odluku žalili su se naručitelji u pogledu efekta klauzule 20(vi), dok su vlasnici broda podnijeli protužalbu u pogledu odreknuća.

¹ U engleskom pravu »repudiation« kao jedan oblik povrede ugovora (»breach of contract«) postoji u slučaju kad ugovorna strana izričito ili ponašanjem daje na znanje da neće izvršavati svoje ugovorne obveze kad one budu dospjele. Pravo je druge ugovorne strane ili da smatra da ugovor više ne obvezuje i da traži naknadu štete, ili može održati ugovor na snazi.

U ovom slučaju očito je da su arbitri smatrali da su naručitelji učinili »repudiatory breach« time što nisu imenovali ukrcajnu luku u skladu s ugovorom tj. iako ovlašteni da imenuju sigurnu luku, odbijali su to učiniti.

Kuća lordova odbija žalbu i protužalbu. U odnosu na protužalbu, suci zauzimaju stav da su brodovlasnici izabrali da ne odbiju imenovanje ukrcajne luke koje su učinili naručitelji, a što se tiče žalbe, iako su vlasnici broda izabrali navedeno, taj izbor nije mogao imati nikakva utjecaja na primjenu klauzule 20(vi) ugovora. Razloge za ovakvu odluku daje Lord Goff of Chieveley.

Otok Kharg nije bio luka koju su u skladu s odredbama ugovora naručitelji bili ovlašteni imenovati, te su je stoga vlasnici broda imali pravo odbiti. Brod je prosljedio za nesigurnu luku, predano je pismo spremnosti, no tada je zapovjednik, uvjerivši se o opasnosti u luci, prisilio vlasnike broda da ne ustraju na ukrcaju u toj luci, već da brod isplovi iz nje. Krucijalno je pitanje, da li su vlasnici, prije nego je brod isplovio, riječima ili ponašanjem sami sebe prekludirali u pravu da odbiju imenovanje ukrcajne luke kao takvo koje nije u skladu s ugovorom? Ovdje se radi o odreknuću («waiver») u smislu napuštanja prava što nastaje uslijed izvršenog izbora («election») ugovorne strane. O izboru govorimo u slučaju nastupa situacije u kojoj jedna strana postaje ovlaštena, bilo po ugovornim odredbama, bilo po općem pravu, da izvrši neko pravo i mora odlučiti hoće li ili neće to učiniti. Njena odluka se zove izbor («election»). Kad ugovorna strana izvrši izbor, to ne čini u smislu obveze, nego u smislu da, ukoliko propusti izabrati, može doći vrijeme kada će pravo uzeti odluku iz njenih ruku, držeći da je izabrala da ne izvrši pravo koje joj je bilo na raspolaganju, ili ponekad, držeći da je izabrala da to pravo izvrši. Izbor, naravno, ne mora biti učinjen na taj način, on može biti priopćen drugoj strani riječima ili ponašanjem. Jednom kad je izbor izvršen, on je konačan i obvezatan, te osim toga, da bi obvezivao, ne zahtijeva »consideration«². Međutim, općenito se za izbor traži preduvjet da ona strana koja ga vrši mora biti svjesna činjenica koje su uzrok postanka njenog novog prava, ali mora biti svjesna i samih prava. Po mišljenju suca, ovdje nema spora da su vlasnici broda bili svjesni i odnošnih činjenica i prava (arbitri su našli, a to prihvaća i Lord Goff of Chieveley, da se sigurnost ili nesigurnost otoka Kharg nije promijenila napadom od 1. 12., jer je bilo ranijih napada i očekivali su se slijedeći, a jedina promjena se sastojala u tome što je datum tog napada od neizvjesnog postao ustanovljen).

U ovom sporu naručitelji su se, osim na »election«, alternativno pozivali i na »promissory estoppel«³. Sudac je našao kao nepotrebno razmatrati ovo drugo pitanje, jer smatra da se radi o izboru («election»).

² »Consideration« u engleskom pravu predstavlja korist danu ili obećanu od jedne ugovorne strane, što čini cijenu za koju ona kupuje obećanje druge ugovorne strane. Postojanje »consideration« uvjet je da bi ugovor obvezivao.

Sudac navodi kako ovaj izbor o kojem je riječ treba razlikovati od izričitog ili prešutnog sporazuma, kao što je izmjena ugovora, koja, da bi obvezivala, u engleskom pravu tradicionalno zahtijeva »consideration«.

³ »Promissory estoppel« oblik je »equitable estoppela« i ta se doktrina primjenjuje kada jedna ugovorna strana obećava drugoj (riječima ili ponašanjem) da neće inzistirati na svojim pravima iz ugovora. Pod uvjetom da se druga strana ponašala oslanjajući se na to obećanje, to će obećanje, iako ne postoji »consideration«, obvezivati osobu koja ga je učinila.

U pogledu učinka klauzule 20(vi) ugovora, sudac se složio sa zaključkom prvostepenog i drugostepenog suda da navedena klauzula štiti vlasnike broda od odgovornosti, iako ne čini naručitelje odgovornim za štetu u okolnostima koje su postojale. Klauzula izričito izražava ovlaštenje vlasnika broda i zapovjednika u opasnoj situaciji, a prešutno priznaje da u izvršavanju tog ovlaštenja, oni mogu odbiti ukrcaj odnosno iskrcaj u određenoj luci. U toku spora isticano je da se pravilnim tumačenjem ove klauzule dolazi do zaključka kako se ona primjenjuje jedino u slučaju da je luka pravilno imenovana tj .u skladu s ugovorom. Sudac odbacuje ovakvo tumačenje navodeći da, u slučaju nepravilnog imenovanja luke od strane naručitelja, prihvaćanje tog imenovanja od strane vlasnika broda ima učinak da se sve relevantne ugovorne odredbe primjenjuju, uključujući i klauzulu 20(vi). Također, ne prihvaća se ni izvođenje da su se vlasnici broda, odričući se svog prava da odbiju imenovanje luke kao neugovorno, time također odrekli prava da se oslone na klauzulu 20(vi). Naime, sudac ne nalazi da bi izbor vlasnika broda da ne odbiju učinjeno imenovanje imao ikakva utjecaja na učinak klauzule 20(vi) ugovora.

Zbog tih razloga, koji su u osnovi isti kao oni dani od prvostepenog i drugostepenog suda, žalba i protužalba se odbijaju.

(Lloyd's Law Reports, 1990, Part 5, Vol. 1, str. 391.)

Melita Veršić-Marušić
asistent-pripravnik